

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

שכר עבודה של חרש

תיק ממונות מס' 994-סז

(מהד' כט מנ"א)

הנידון

א' עבד אצל ב' בעבודה של סדר לדפוס בתקון סדר של סידור תפילה ומחזורים. א' תובע שכר עבודה שב' עדיין חייב לו לפי מה שסיכמו ביניהם, וב' טוען שא' הזיק לו בעבודה עשרות מונים ממה שהועיל לו, בכך שמסר לו דיסק להדפסה ואחרי מעשה התברר לו שהיה מלא טעויות, וגרם לו להפסיד אלפי ספרים. עוד תובע א' זכות על הסדר של הסידור, וב' משיב שלמעשה לא השתמש בהדפסת הסידור בסדר של א' משום שמסר את הכל לעובד אחר שתיקן והגיה את הסדר מחדש.

פסק דין

- התביעה לזכות יוצרים על הסדר של הסידור, נדחית.
- התביעה לשכר עבודה על המחזורים, מתקבלת, ושכרו ישולם לו בגמר העבודה, כמובטח.
- התביעה לשכר עבודה נוסף על הסידור, נדחית.

(-) שמשון גרוסמן

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- שכר עבודה של חרש.
- זכות יוצרים בפועל אצל בעה"ב.
- נזקים שעשה החרש בעבודתו.

תשובה

א. בתום סנהדרין סח צ"ה קטן, כתבו דמשכחת לה שיש לקטן ממון מן התורה כגון צמעשה ידיו דמלאכתו ושכר טרחו שלו מדאורייתא. וכ"כ צ"י ס"י רע צס הרשב"א לענין קטן, וקלוה"ח ס"י רמג ס"ק ו שה"ה חרש ושוטה. וע"י אמרי בינה קונטרס הקנינים ס"י כד, ותשובות ר' אליעזר ס"י כא. וכתב שס הגר"א גורדון דמ"מ שאני שוטה מפקח לענין שכר מלאכה, דצפקח התחלת המלאכה היא קנין צין לענין התחייבות הפועל וצין לענין התחייבות הצעלים, אבל בשוטה כיון שלא יכולה לחול כל התחייבות על השוטה כמו כן לא חלה כל התחייבות על הצעלים ע"י הקנין של התחלת המלאכה, ואם צאמנע העבודה יאמר צעה"צ שאינו רוצה שיגמור השוטה את המלאכה, צודאי יוכל לחזור צו, כיון שאין לו לשוטה שום קנין צין לזכות לעצמו וצין להתחייב לאחרים, וא"כ אף קנין תחילת מלאכה לשוטה לא מהני.

לפי"ז נראה שאם התנה עם הפועל לשלם שכרו כקצבן עבור עבודה מסויימת, אינו חייב לשלם לו שכר אלא בגמר העבודה.

ושנינו בצבועות לח צ שאין נשבעין על טענת חש"ו. ופסק הרמב"ם טו"כ פ"ה הי"ב ושו"ע ס"י לו סע"י ה שאין נזקקין לחרש ולשוטה לכל טענה, לא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם. ולשון הרמב"ם מורה שאין נזקקין לטענתם כלל, ול"ע, שהרי אפשר שאם נזדקק להם אולי יודה הנתבע ויתן להם את שלהם, וגם מהיכן לקח הרמב"ם חידוש זה שאין נזקקין להם. ול"ע.

וחרש מלידה שיש לו מכשיר שמיעה וצלירוף קריאת השפתיים של המדבר מצין מה שאומרים לו, וגם לימדוהו לדבר וידע להוציא הצרות בצורה עילגת, אם דינו כחרש או כפיקח, ע"י פס"ד ירושלים כרך ג עמ' טז שנחלקו אחרונים בחרש שלימדוהו לדבר, ועי"ש שבעל מלאכת חרש שאל שאלה זו את גדולי הדור והסתפקו בזה, גם בקריינא דאיגרתא לקהילות יעקב לא הכריע בזה, ובפד"ר כרך ז עמ' 84 כתבו שדעת רוב הפוסקים שדינו כחרש. וע"י קובץ תשובות למרן הגר"ש אלישיב שליט"א ח"א ס"י י. וציוס כט אצ תשס"ז השיב לי מרן שאם שומע מה שמדברים אליו בעזרת המכונה, ומדבר, אע"פ שמדבר בלשון עילגת, דינו כפקח, אבל אם אינו שומע מה שמדברים אליו אלא צלירוף קריאת השפתיים, יש להחמיר עליו לענין דאורייתא, וה"ה להשביע על טענתו שצוה דאורייתא.

ובנידון דידן היו שתי תביעות של שכר עבודה. תביעה אחת עבור הסידור, שעליה טען צ' שכלל לא נהנה מעבודתו של א' משום שהיתה מלאה טעויות ונזקק להגהה ותיקון של עובד אחר, א"כ אין לחייבו על עבודה זו, שהרי כן הוא הדין בכל פועל שעשה מלאכתו ללא תולאות, ע"י שו"ע ס"י שלה ובסמ"ע ס"ק ט ונתה"מ ס"ק ג שאם לא השלים הפועל מלאכתו אף מה שעשה אין לריך לשלם לו כלום כשלא נהנה צעה"צ. וע"י פס"ד ירושלים כרך ז עמ' קנז ציחור הדברים.

ותביעה שניה עבור המחזורים, שעליה טען צ' שישלם לו כשיגמור את העבודה, שהיתה זו עבודה קבלנית

על הכל, וטרם סיים את העבודה, כשיסיימה יקבל את שכרו.

ב. על מקורה של זכות יולרים בהלכה עיי' פס"ד ירושלים כרך ג עמ' נג וכרך ד עמ' קפז וכרך ז עמ' קמו וכרך ט עמ' רנב. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' שלו שכתב בחי' הגרש"ש גיטין סי' ד בשם הגר"ח שאם המליא הפועל ע"י מעשי ידיו איזה כלי, הכלי שייך לצעה"ב, שיש לצעה"ב זכיה בגוף הפועל לענין מעשי ידיו.

לפי"ז גם בפועל פקח אין לפועל זכות יולרים בעבודה שקבל עליה שכר מצעה"ב, וכ"ש בחרש שלא מלינו אללו זכות ממון בזה, וממילא אין נוקקין לתביעתו בזה.

ג. על חיוב פועל בזמן שעשה בעבודתו עיי' משנה ב"מ פ א ואם קיח א, ועוד. אמנם חש"ו שפגיעתם רעה, שנינו בב"ב פז א שאם חבלו באחרים פטורים, ופסק הרמב"ם טו"ו הכ"ל שאין נוקקין להן.

אברהם דוב לוין.

ב

א. מש"כ הראב"ד בענין תביעת החרש והעתיק דברי הרמב"ם שאין נוקקין להם, ונפסק בשו"ע. אי"כ ל"ע הסדך שנכנסנו לדון האי דין כלל, אלא ע"כ דנקטינן דשאני בזה"ו שמלמדים אותם ודעתם כמעט כרגיל [ולכאורה כן העיקר, בפרט אדם שעבדו אתו הרבה ולא קרה אללו הרבה טעויות סימן שזר דעת הוא], אי"כ דינו כבן דעת רגיל [דאם היה דינו כחרש יל"ע דהגם שפגיעתן רעה ופטור על הנזק שלו, מ"מ לא ינטרף לשלם לו על העבודה של המחזורים שעשה ואפשר לקזו זה בזה]. והנה כבר חקרו דדין זה האחרונים, ד"ח ח"ב אבהע"ז סי' עח ומהרש"ם ח"ב סי' קמ שדינו כפיקח. לעומתם, בשו"ת למח לדק (הקדמון) סי' עז ופמ"ג בפתיחה כוללת ח"ב אות נ ומהר"ם שיק אבהע"ז סי' עט לא חילקו בין החרשים, דאל"כ נתת דבריך לשעיריין. ולמה נכנים ראשינו בין ההרים. אי"כ נשאר לנו ספק, וא"א לחייבו על הנזק שעשה, ומאידך לנכות לו משכרו שפיר אפשר דהא לא קיים התנאי וכן לא השציה אי"כ לא מגיע לו. ועל הסידורים שקלקל בהם ודאי פטור, והספק להלן רק על המחזורים.

והנה מה שהציה האב"ד מהקלו"ח סי' רמג לגבי חרש ולהשוותו לקטן לגבי שכר פעולתו, עיי' בהגהות אמרי ברוך שם שדן בדבריו. ולכאורה אינו פשוט כ"כ מסבא, דהא חרש לא אתי לכלל דעת משא"כ קטן. ובאמת הרי גם בקטן דעת אחרת מקנה זה רק מדרבנן, אי"כ בחרש י"ל דלא תיקני [ואולי הפיי בתוס' שזו מלד דעא"מ דאתי לכלל דעת], אי"כ יש לנו עוד נד דכלל לא חייב לו מן התורה רק מדרבנן, אי"כ י"ל דאם זה רק מדרכי שלום בכה"ג דבשבון הכללי קלקל לו יתכן דאין חייב לשלם.

ב. מה שחייב לשלם לו, יל"ע הלא העיקר בזה שמסר לו דיסק עם טעויות שממך עליו בזה שזה טוב, ויש כאן חיוב כלפיו הגם שלא תבעו והוא מחילה, זה על דעת שלא ינטרף לשלם לו העבודה שעבד, וא"כ אם נימא דיש כאן חצילה אחת של עבודה שמתחלקת בין סידור למחזורים, אי"כ גם על המחזורים לא ינטרף לשלם לו בגלל ההיזק שעשה לו מקודם, אי נימא דזה מחילה גמורה לא על דעת שיפטור מלשלם לו על

המחזוריים [דהא באמת לא טען כן ורואה לשלם] ועיי' שו"ת אבני נזר חו"מ סי' יב באחד שקבל להוציל עשרים עגלים ונאצדו שנים דפטור עליהם, דמסופק אם זה נקרא חצילה אחת, ממילא לא נחשב שעשה שליחות, ומטעם יורד לא יקבל דכל העסק כולו לא השתלם לו, וא"כ כאן נמי, או שמא י"ל דאם קאב כל אחד צמחיר נפרד יודה האצני"ז דנחשבים כחצילה כל אחד בפני עצמו, או מכיון דכללם צפתק ההזמנה יחד ונתנס לו באותו פרק יחד דינס כחצילה אחת. ונראה דהממע"ה. אמנס זה אם כבר עצד הכל היה פטור מלשלם, אצל עכשיו א"א להורות לו לגמור הכל בלא לקבל כלום, אצל על מה שעצד פטור. וכל זה אם פטור על הסידורים מזד דיש לו דין חרש גמור. ולכאורה מה שמסכים לשלם ישלם, דמשמע שמחל לו על ההיזק לסידור, אצל על אותה עבודה ממש לא מחל לו שיטריך לשלם על הסידור, צפרט דמסרו לאחר, א"כ לא נהנה כלל ממנו, וא"כ פשוט דפטור, ורק אם היה רואה להפטר מלשלם על המחזוריים היה מקום להסתפק. רק יל"ע למעשה האם היה מחילה דהכא רק לא תבע האם צכה"ג נטען לו דפטור מתשלום על המחזוריים בגלל הפסד שעשה לו. ועיי' ש"ך סוף סי' יז אם מה שלא טען מחל. וכאן י"ל שלא טען בגלל שרואה שיגמור לו המחזוריים, וא"כ נימא באמת דפטור מלשלם על המחזוריים דהא אין אומדנא כאן על מחילה. אך מ"מ נראה דכאן עדיף ליה לשלם לו על המחזוריים, כנראה בגלל שרואה שימשיך עמו הלחה.

שמשון גרוסמן.